

آسیب شناسی & 171؛ تلاوت های نمایشی قرآن & 187؛



شناسه خبر : ۱۴۰۶۸۳ چهارشنبه ۲۲ فروردین ۱۴۰۳ - ۰۵:۲۴

قاری قرآنی که در وادی خودنمایی و وادی تقلیدهای افراطی برود، به مرور زمان از مسیر متعالی که انتخاب کرده بود، دور و به مسائلی از جمله خودشیفتگی و عُجب دچار می شود. در چنین شرایطی برای جلب نظر مخاطب گاهی یک کلمه یا یک آیه را بی جا چند بار می خواند.

به گزارش خبرنگار فرهنگی موج خبر، به طوری طبیعی هر کتابی را باید خواند تا فهم کرد. تلاوت قرآن نیز مقدمه فهم مفاهیم قرآن است. منتها مسئله ای که خواندن کتاب قرآن را از خواندن سایر کتاب ها مجزا می کند، اثرات معنوی آن است. رسول خدا صلی الله علیه و آله در روایتی فرمود «نُورُوا بُيُوتَكُمْ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ»؛ یعنی خانه های خود را با تلاوت قرآن نورانی کنید و بعد به بیان برخی اثرات معنوی تلاوت قرآن اشاره کردند.

اما آنچه که از سوی جامعه قرآنی از تلاوت قرآن ارائه می‌شود، سبک‌های هنری تلاوت قرآن است. این سبک‌ها عمدتاً به سه روش تحقیق و ترتیل و تحدیر شناخته می‌شود. «تحقیق» در لغت به معنای نهایت دقت در ادای حق هر چیزی یا رسیدن به حقیقت و نهایت شأن آن، و در اصطلاح، رعایت مخارج و صفات ویژه هریک از حروف و ادای درست آن‌ها است که به شیوه آهسته خوانده می‌شود که بیشتر جنبه آموزشی دارد. در ترتیل، ریتم خواندن قرآن روان‌تر می‌شود و در تحدیر این روان‌خوانی به اوج خود می‌رسد.

این سبک‌های هنری از تلاوت قرآن ریشه در قاریان مصر دارد. عبدالباسط چهره شناخته شده مصری است که قرآن را به شیوه تحقیق و با قرائت‌های مختلف خواند به گونه‌ای که گفته می‌شود خیل زیادی از اهل کتاب را با صدای معجزه‌آسای خود به دین اسلام مشرف کرد. یکی از ویژگی‌های برجسته این قاری مصری، سعی در انطباق لحن آیه با مفهوم آن است؛ به عنوان مثال قاری وقتی به آیه‌ای مربوط به عذاب می‌رسد، لحنی متناسب با آن را ارائه می‌دهد. اماگاهی دیده می‌شود که یک قاری مشهور آیه‌ای حاکی از یک ماجرای هولناک قیامتی را به گونه‌ای می‌خواند، اما نه تغییری در لحن او و نه تغییری در حالات او دیده می‌شود و به این نتیجه می‌رسیم که صرفاً برای تشویق گرفتن از مخاطبان اینگونه می‌خواند.

سوگوارانه باید اذعان کنیم که گاهی جامعه قرآنی ما با این دست چالش‌ها مواجه شده‌اند؛ یعنی به جای اینکه هدفشان تعلیم و تزکیه خود و مخاطبان‌شان باشد، دست به تلاوت‌های نمایشی می‌زنند. مسئله‌ای که تاکنون بارها از سوی مقام معظم رهبری مورد نقد قرار گرفته است. ایشان در محفل قرآنی رمضان امسال فرمود «من سال گذشته در همین جلسه عرض کردم شما وقتی تلاوت می‌کنید، چه کار می‌خواهید بکنید؟ قرآن را می‌خواهید نشان بدهید یا خودتان را می‌خواهید نشان بدهید؟ این مهم است. خب ماها که ضعیفیم؛ اینکه به کلی خودمان را کنار بزنیم، حذف کنیم، عقب بزنیم، از امثال بنده، آدمهای ضعیف که بر نمی‌آید؛ اما حداقل توجه داشته باشیم که هدف اصلی، مطرح کردن قرآن است.»

حالا در راستای اصلاح وضع موجود باید ابتدا به علت‌های ایجاد چنین چالشی در بین قاریان اشاره کنیم و بعد راهکارهایی را ارائه دهیم.

1. نگاه مسابقه‌ای به قرآن

از اولین مسائلی که سبب چالش تلاوت‌های نمایشی می‌شود و قاری را از هدف اصلی دور می‌کند، نگاه مسابقه‌ای داشتن به قرآن است؛ باید در نظر داشت از همان ابتدا که این ایده مطرح شد و کشور ایران در کنار مصر به عنوان ام‌القرای این مسابقات شناخته شد، هدفش ایجاد انس با قرآن در جامعه مسلمین و ایجاد وحدت بین مسلمانان جهان بود. اما باید

به این امر اعتراف کنیم که مسابقات قرآن با جایزه‌های کلانی که بابت برگزیدگانش در نظر گرفت، قاری را به مرور زمان از هدف اصلی‌اش دور کرد و او را ناخواسته وارد وادی دیگری کرد که اکنون در برخی قاریان مشهور جهان می‌بینیم. متولیان امر که متوجه این چالش شدند، سعی کردند در کیفیت مسابقات به ویژه مسابقات سراسری امسال تغییراتی دهند تا قاری به جای اینکه با چالش‌های روانی حاصل از مسابقات مواجه شود، بیشتر تمرکز بر اهداف معنوی داشته باشد. بنابراین راهکارش این است که در وهله اول خود قاری با تزکیه و مراقبت‌هایی که دارد، از پس این چالش بر بیاید و بعد مسئولان امر نیز تدابیر لازم را داشته باشند.

2. خودنمایی

دومین مسئله‌ای که قاری قرآن را در وادی تلاوت‌های نمایشی وارد می‌کند، حس خودنمایی است. به طوری عادی هر انسان هنرمندی قصد دارد هنر خود را به رخ مخاطبان بکشد، اما باید در نظر داشت که وادی قرآن، وادی نیست که انسان به سمت خودنمایی سوق داده شود بلکه همواره باید هشیاری به خرج دهد. در این راستا چند تدبیر را می‌تواند اتخاذ کند:

اول اینکه مدام به خود تذکر دهد که هدف اصلی او کسب معنویت در خود و مخاطبان بود. دوم اینکه احادیثی را بخواند که مضمون آن، خواندن قرآن با هدف جلوه‌گری و هدفی جز مفاهیم قرآن است. سوم اینکه خود را مدام در معرض سخنرانی‌ها و مواعظ بزرگان قرار دهد و حتی از آنها موعظه بخواهد.

3. تقلیدهای افراطی

تقلید افراطی از قاریان مشهور قرآن به این معناست که فرد حتی در حرکات و سکنات، خود را شبیه استاد کند. این تقلیدهای افراطی یک حس تقدسی در قاری ایجاد می‌کند به گونه‌ای که سعی می‌کند صد در صد مانند استادش تلاوت کند و مانند او به آیات واکنش نشان دهد و یک آیه یا یک کلمه را بارها تکرار کنند. رهبر معظم انقلاب (1402/12/22) نیز در این باره تذکر دادند «از اداهای بعضی از قراء هم تقلید نکنید. شما ایرانی هستید و یک هنارهای زیبا و شیوای خاص خودتان را دارید؛ هیچ لزومی ندارد هر جوری که آنها مثلاً حرکت می‌کنند، انسان آن‌جوری حرکت کند یا مثلاً آن‌جوری لباس بپوشد».

بنابراین قاری قرآنی که در وادی خودنمایی و وادی تقلیدهای افراطی برود، به مرور زمان از مسیر متعالی که انتخاب کرده بود، دور و به مسائلی از جمله خودشیفتگی و عجب دچار می‌شود. در چنین شرایطی برای جلب نظر مخاطب گاهی سعی می‌کند یک کلمه یا یک آیه را بی‌جا دو بار یا چند بار تکرار کند. رهبر معظم انقلاب در این باره می‌فرماید «تکرار [آیات] یک جاهایی، در یک آیاتی خوب است، یک جاهایی لازم است؛ اما چقدر تکرار؟ تلاوتی را من گوش می‌کنم، یک آیه‌ای که هیچ لزومی هم ندارد تکرار بشود. «عجیب‌تر از اینها خواندن یک آیه با چند قرائت متفاوت است که در برخی قاریان

کشورمان می‌بینیم. قرائتی که مورد قبول شیعه و بلکه جهان اسلام است، قرائت حفص از عاصم است، اما گاهی تبرج کار را به جایی می‌کشاند که قاری شیعی ما تلاوت‌های هفتگانه را می‌خواند. «حفص از عاصم، یگانه قرائتی است که دارای سندی صحیح بوده و با پشتوانه عمم مسلمین استحکام یافته است. این قرائت در طی قرون پی در پی تا امروز همواره میان مسلمانان متداول بوده، زیرا: 1. حفص و استاد او عاصم شدیداً به آنچه که با قرائت عامه و روایت صحیح و متواتر میان مسلمانان موافق بود، پایبند بودند. 2. عاصم در بین قُرّاء، ضابطی بی‌نهایت استوار و در اخذ قرآن از دیگران بسیار محتاط بود، لذا قرائت را تنها از استاد خود «ابو عبدالرحمان سلمی» اخذ می‌کرد؛ چرا که وی نیز آن را از امیرالمؤمنین علیه‌السلام فرا گرفته بود.» (آیین رحمت پایگاه اطلاع رسانی آیت الله مکارم)

نتیجه آنکه تلاوت‌های مجلسی به خودی خود یک حُسن است، از آن جهت که تلاوت قرآن استحباب فراوانی دارد، گوش دادن به آن دارای ثواب است، توجه مخاطبان را به مفاهیم قرآن جلب می‌کند و بسیاری از محاسنی که از حوصله بحث خارج است. اما زمانی که این مسئله به وادی تبرج و خودنمایی و منافع مالی کشیده شود، می‌تواند نتیجه معکوسی در مخاطب ایجاد کند. این روش‌های هنری وحی منزل نیست.

نکته دیگر اینکه: این نوع تلاوت‌های مرسوم، اعتباری است، یعنی خود قاریان دست به ابداع آن زدند و پشتوانه سیرهای ندارد که بگوییم پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت وحی به همین سه شیوه می‌خواندند بلکه به ما فرمودند قرآن را زیبا بخوانید، در آیات تدبر و تعقل کنید، آیات مربوط به بهشت را با شوق بخوانید و از خداوند بهشت را بخواهید و آیات عذاب را با ترس بخوانید و از خداوند پناه بخواهید. یعنی اینگونه نیست که هر کسی قرآن را به تحقیق و ترتیل نخواند، خداوند از او قبول نمی‌کند بلکه همین که توانایی خواندن داشته باشد و ترجمه آن را بداند، در وهله کفایت می‌کند تا مقدمه‌ای برای فهم تفسیر آیات باشد و به این ترتیب جامعه تربیت قرآنی شود نه اینکه صدها کیلومتر با مفاهیم ابتدایی قرآن فاصله داشته باشد. حالا اگر فردی توانست زیبا هم بخواند، در ایجاد حس و حال مناسب در او مفید خواهد بود.

انتهای پیام/

انتهای پیام/